

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 5'2021

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

<https://doi.org/10.37634/efp.2021.5>

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних і юридичних наук

Наказ Міністерства освіти і науки України від 02 липня 2020 р. № 886 (економічні науки).

Наказ Міністерства освіти і науки України від 24 вересня 2020 р. № 1188 (юридичні науки).

Рішення Аудиторської палати України від 21.12.2017 р. № 353/10 (облік та аудит).

Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Журналу присвоєно міжнародний ідентифікаційний номер ISSN 2409-1944 та включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

Префікс doi журналу: 10.37634/efp.

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії внутрішніх справ України (Протокол № 9 від 19 травня

2021 р.). Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції.

Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 26.05.2021

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

Суб'єкт видавничої справи

© "Аналітик", 2021
© "Економіка. Фінанси. Право",
2021

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес центр"

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ECONOMICS FINANCES LAW

MONTHLY INFORMATIONAL AND ANALYTICAL JOURNAL

№ 5'2021

(issued from 1994)

ISSN 2409-1944

<https://doi.org/10.37634/efp.2021.5>

Journal is included in the list of scientific professional editions of Ukraine, which can be published results of dissertations for the degree of doctor and candidate (PhD).

Order of Ministry of Education and Science of Ukraine of 02 July 2020 № 886 (economic sciences).

Order of Ministry of Education and Science of Ukraine on September 24, 2020 № 1188 (legal sciences).

Order of Audit Chamber of Ukraine on 21 December 2017 № 353/10 (accounting and audit).

Certificate of registration of a series of KV № 21620-11520PR dated October 12 2015.

Journal is awarded the international identification number ISSN 2409-1944 and included in the international Scientometrics base Index Copernicus.

Journal's doi: 10.37634/efp.

Founders:

Audit firm "Analytik" jointly with the National Academy of Internal Affairs of Ukraine

Articles must pass

selection, internal and external review

Recommended for publication and dissemination through the Internet by the Academic Council of the National Academy of Internal Affairs of Ukraine (Protocol № 9 dated May 19, 2021). Full or partial reprint of the

materials of the journal is allowed only with the consent of the editorial office.

The authors are responsible for the selection and presentation of the facts. The content and authenticity of the advertisement is the responsibility of the advertiser.

Signed for print 26.05.2021

Format 60/84/8

Publication – 250 copies

Address of the editorial office: 01001, Kyiv,

Khreshchatyk str., 44

Phones: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Fax: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Web: www.efp.in.ua

*The subject of
publishing*

© "Analytik", 2021
© "Economics. Finances. Law",
2021

Typography: LLC "International Business
Center"

Головний редактор

Левченко Валентина Петрівна, д.е.н., член Ради нагляду за аудиторською діяльністю Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, директор ВПГО «Спілка аудиторів України»

Шеф-редактор

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління ПрАТ «Аудиторська фірма "Аналітик"», Заслужений юрист України

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Бойко Антон Олександрович, к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики, Сумський державний університет

Величко Олена Георгіївна, радник першого віце-прем'єра міністра України – Міністра економічного розвитку і торгівлі України

Вереzubова Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, Білоруський державний економічний університет

Герасимович Анатолій Михайлович, д.е.н., професор, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Головач Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, аудитор, заступник директора з наукової роботи Інституту аудиту

Криштопа Ірина Ігорівна, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, вчений секретар Державного підприємства «Науково-дослідний і проектний інститут містобудування»

Полякова Євгенія Сергіївна, к.е.н., доцент кафедри фінансів та банківської справи, проректор з науково-педагогічної роботи (навчальний процес) Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»

Потишняк Олена Миколаївна, д.е.н., професор, професор кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка

Прушківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Сіскос Евангелос, д.е.н., професор, Університет Західної Македонії

Ткаченко Сергій Анатолійович, д.е.н., професор, ректор Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»», Академік Академії економічних наук України

Тринчук Віктор Вікторович, к.е.н., доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу Національного університету харчових технологій

Чижевська Людмила Віталіївна, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і аудиту Державного університету «Житомирська політехніка», академік Академії економічних наук України

Члени редакційної колегії з правових наук:

Балгімбекова Гульнара, к.ю.н., завідувач кафедри конституційного та міжнародного права, Карагандинський державний університет ім. Е.А. Букетова

Василинчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України, полковник поліції

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., проф., заслужений юрист України, академік Міжнародної академії безпеки та конфліктології

Константинов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративної діяльності НАВС

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік Національної академії правових наук України

Мусін Куат Саніяданович, к.ю.н., старший викладач кафедри конституційного та міжнародного права, Карагандинський державний університет ім. Е.А. Букетова

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного та кримінального права і процесу Чорноморський національний університет імені Петра Могили, академік Національної академії наук вищої освіти України

Скоржевська-Амберг Малгожата, Доктор філософії, адвокат, Університет Козмінського, юридичний коледж, Кафедра теорії, філософії та історії права (Польща)

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного права та соціально-гуманітарних дисциплін, Інститут права та суспільних відносин Університету "Україна". Заслужений юрист України.

Яровий Анатолій Олександрович, к.ю.н., доцент, професор кафедри права публічного адміністрування Маріупольського державного університету, суддя у відставці

Відповідальний редактор: Поповецька-Демченко Леся Петрівна

Випусковий редактор: Туманян Анна Оганесівна

Editors-in-chief

Valentyna P. Levchenko, Dr. Economics, member of the Supervisory Board for audit activity of the Authority public oversight for audit activity, Director of the All-Ukrainian Professional Non-Governmental Organization "Union of Auditors of Ukraine"

Volodymyr V. Holovach, PhD Law, Head of the Board of the Audit Firm "Analytik", Honored Lawyer of Ukraine

Members of the editorial board of Economic Sciences:

Anton O. Boiko, PhD Economics, Associate Professor of Economic Cybernetics Department, Sumy State University

Olena H. Velychko, Advisor to the First Vice Prime Minister of Ukraine - Minister of Economic Development and Trade of Ukraine

Tatyana A. Verezubova, Dr. Economics, Professor, Head of the Department of Finances, Belarusian State Economic University

Evangelos Siskos, Dr. Economics, Professor, University of Western Macedonia

Anatoliï M. Herasymovych, Dr. Economics, Professor, Kyiv National Economic University after Vadym Hetman

Tetiana A. Holovach, Dr. Economics, Professor, auditor, deputy director for scientific work of the Institute of Audit

Iryna I. Kryshchopa, Dr. Economics, Professor, Professor of Accounting and Taxation Department, Kyiv National Economic University after Vadym Hetman

Yurii M. Mantsevych, Dr. Economics, Associate Professor, Scientific Secretary of the State Enterprise "Research and Design Institute of Urban Development"

Yevheniia S. Poliakova, PhD Economics, Associate Professor of Finances and Banking Department, vice-rector for scientific and pedagogical work, Higher Educational Institution «International Technology University "Mykolaiv Polytechnic"»

Olena M. Potyshniak, Dr. Economics, Professor, Professor of the Production, Business and Management Department of the Kharkiv National Technical University of Agriculture after Petro Vasylenko

Volodymyr H. Prushkivskiyi, Dr. Economics, Professor, First Vice-Rector of the Zaporizhia National Technical University

Serhiï A. Tkachenko, Dr. Economics, Professor, Rector of the Higher Educational Institution «International Technology University "Mykolaiv Polytechnic"», Academician of Academy of Economic Sciences of Ukraine

Viktor V. Trynchuk, PhD Economics, Associate Professor of tourism and hotel business department, National University of Food Technology

Liudmyla V. Chyzhevska, Dr. Economics, Professor, Professor of the Production, Professor of Accounting and Auditing Department, State University "Zhytomyr Polytechnic", Academician of the Academy of Economic Sciences of Ukraine

Members of the editorial board of Law Sciences:

Gulnara Balgimbekova, PhD Law, Head of the constitutional and international law department, Karagandy State University after E.A. Buketov.

Serhiï F. Konstantinov, Dr. Law, Professor, Head of the Administrative Activity Department of the National Academy of Internal Affairs

Viktor I. Vasylynychuk, Dr. Law, Professor, Professor of the Operational and Investigating Department of the National Academy of Internal Affairs, Honored Lawyer of Ukraine, Colonel of the Police

Valerii O. Hlushkov, Dr. Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Academician of the International Security and Conflict Academy

Volodymyr V. Luts, Dr. Law, Professor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Academician of National Academy of Law Sciences of Ukraine

Kuat S. Musin, PhD Law, Senior Lecturer of the constitutional and international law department, Karagandy State University after E.A. Buketov.

Ihor V. Ozerskyi, Dr. Law, Professor, Professor of the Civil and Criminal Law and Process Department of Black Sea National University after Petro Mohyla, Academician of the National Academy of Sciences of Higher Education of Ukraine

Malgorzata Skorzevska-Amberg, PhD, DSc, Kozminski University, College of Law, Department of Theory, Philosophy and History of Law (Poland)

Yurii O. Frytskyi, Dr. Law, Professor, Head of the Constitutional, Administrative Law and Social and Humanitarian disciplines Department, Law and Public Relations Institute of the "Ukraine" University, Honored Lawyer of Ukraine

Anatoliï O. Yarovyï, PhD Law, Professor of Law and Public Administration Department, Mariupol State University, retired judge

Managing editor: Lesia P. Popovetska-Demchenko

Issue Editor: Anna O. Tumanian

ЗМІСТ

ЯМЕЛЬСЬКА Х.Ю. Міжнародні стандарти запобігання неналежному поводженню з особами, позбавленими свободи в умовах пандемії COVID-19	5
ІВАНИЦЬКИЙ С.О. Проблемні аспекти здійснення фінансового моніторингу спеціально визначеними суб'єктами	9
СЕЛИЩЕВ С.В. Ідентифікація ризику шахрайства в управлінні проєктами у транспортно-логістичному бізнесі	13
СІЧКО Д.С. Правова природа та напрями вдосконалення корпоративної відповідальності	16
ТКАЧЕНКО С.А., ПОТИШНЯК О.М., ПОЛЯКОВА Є.С. Схеми аналізу та оцінки якості готової продукції	21
КОЛОТУХА С.М., ГВОЗДЕЙ Н.І., ВІННИЦЬКА О.А. Банківське кредитування аграрного сектора економіки як один із чинників економічної стійкості	25
ОГЛЯДИ, КОМЕНТАРІ, КОНСУЛЬТАЦІЇ	
ДАЙДЖЕСТ весняних новацій. Про зміни законодавства та інших нормативних документів у сфері бухгалтерського, податкового обліку та фінансової звітності	31

CONTENTS

YAMELSKA Kh. International standards for the prevention of the ill-treatment of persons deprived of their liberty in the context of the coronavirus disease (COVID-19) pandemic	5
IVANYTSKYI S. Problematic aspects of financial monitoring by specially designated subjects	9
SELISHCHEV S. Fraud risk identification in project management in transport and logistics business	13
SICHKO D. Legal basis and directions of improving the corporate responsibility	16
TKACHENKO S., POTYSHNIAK O., POLIAKOVA Ye. Methods for analyzing and assessing product quality	21
KOLOTUKHA S., HVOZDIEI N., VINNYTSKA O. Bank lending to the agricultural sector of the economy as one of the factors of economic sustainability	25
REVIEWS, COMMENTS, CONSULTATIONS	
DIGEST of spring innovations. On changes in legislation and other regulations in the field of accounting, tax accounting and financial reporting	31

КОЛОТУХАСергій Миколайович
sergey.kolotukha@gmail.com**ГВОЗДЄЙ**Наталія Іванівна
gvozdej@ukr.net**ВІННИЦЬКА**Оксана Анатоліївна
vinnyska.oksana@ukr.netк.е.н., доцент, Уманський
національний університет
садівництвак.е.н., доцент, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла
Тичиник.е.н., доцент, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла
Тичини

УДК 336.77

**БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ
ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ****BANK LENDING TO THE AGRICULTURAL SECTOR OF THE ECONOMY AS ONE OF THE FACTORS
OF ECONOMIC SUSTAINABILITY**DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2021.5.6>**КОЛОТУХА Serhii** – PhD in Economics, Associate Professor, Uman National University of Horticulture**HVOZDIEI Nataliia** – PhD in Economics, Associate Professor, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University**VINNYTSKA Oksana** – PhD in Economics, Associate Professor, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

Проаналізована ситуація на ринку банківського кредитування сільськогосподарських підприємств. Виявлено основні фактори попиту на кредитні ресурси з боку аграрних підприємств. Проаналізовано ємність ринку кредитних послуг, сформованого банками та небанківськими фінансовими установами. Встановлено, що банківське кредитування має тенденцію до скорочення, що зумовлює розвиток небанківських форм кредитування. Розглянуто співвідношення рівнів рентабельності та середньорічних відсоткових ставок за отриманими кредитами сільськогосподарськими підприємствами та доведено, що показники ефективності не пов'язані з рівнем відсоткових ставок за кредитами і це не стимулює сільськогосподарських товаровиробників до підвищення їх прибутковості. Доведено, що в системі державної підтримки економіки сільськогосподарських товаровиробників необхідно сформувати адекватний нинішнім умовам кредитний механізм, у якому доцільно погоджувати всі рівні підтримки з різними інструментами правового й економічного характеру.

* * *

Introduction. Domestic practice and foreign experience indicate that the finances of agricultural enterprises differ in certain specificities and require constant attraction of borrowed capital. The use of borrowed capital makes it possible to significantly expand the volume of economic activities of an enterprise, to ensure a more efficient use of its own funds, and to accelerate the renewal of fixed assets. In this regard, the attraction and use of borrowed financial resources is the most important aspect of the financial activities of the enterprise, aimed at achieving high final results of management.

The purpose of the paper is to study the features and state of bank lending to the agricultural sector of the Ukrainian economy and the prospects for its further development.

Results. The situation on the market of bank lending to agricultural enterprises is analyzed. The main factors of demand for credit resources on the part of agricultural enterprises are revealed. The volume of the credit services market formed by banks and non-bank financial institutions has been analyzed. It was found that bank lending tends to decline, which determines the development of non-bank forms of lending. The ratio of the levels of profitability and average annual interest rates on loans received by agricultural enterprises is considered and it is proved that efficiency indicators are not related to the level of interest rates on loans and this does not stimulate agricultural producers to increase their profitability.

Conclusion. In the system of state support for the economy of agricultural producers, it is necessary to form a credit mechanism adequate to the current conditions, in which it is advisable to coordinate all levels of support with various instruments of a legal and economic nature.

Ключові слова: аграрний сектор економіки, банківське кредитування, позиковий капітал, товарний кредит, кредитна політика, кредитний механізм

Keywords: agricultural sector, bank lending, borrowed capital, commodity credit, credit policy, credit mechanism

ВСТУП

Вітчизняна практика й закордонний досвід свідчать, що фінанси сільськогосподарських підприємств відрізняються певною специфікою й потребують постійного залучення позикового капіталу. Через тривалість виробничого циклу, сезонності виробництва й пов'язаного з цим характеру формування витрат і запасів у сільськогосподарських підприємствах відсутні власні джерела для безперервного фінансу-

вання. Використання позикового капіталу дозволяє істотно розширити об'єм господарської діяльності підприємства, забезпечити ефективніше використання власних засобів, прискорити оновлення основних фондів. У зв'язку з цим залучення і використання позикових фінансових ресурсів є найважливішим аспектом фінансової діяльності підприємства, спрямованої на досягнення високих кінцевих результатів господарювання.

Вагомий внесок у вирішення теоретичних і прак-

тичних питань банківського кредитування аграрних підприємств, сучасних кредитних відносин у АПК та розв'язання проблем фінансового забезпечення аграріїв зробили такі вчені: М.Я. Дем'яненко, П.Т. Саблук, Г.В. Корнійчук, Ю.О. Лупенко, О.О. Непочатенко, С.М. Халатур та ін. вчені.

Не зважаючи на велику кількість досліджень у цій галузі, постійні зміни в законодавстві та нестабільність економічної ситуації в країні викликають необхідність подальших досліджень сучасного стану банківського кредитування агропромислового комплексу України та наукового пошуку нових способів залучення коштів для господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників.

МЕТА статті – дослідження особливостей та стану банківського кредитування аграрного сектору української економіки та перспективи його подальшого розвитку.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти.

Під час проведення дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Умовою ефективного функціонування процесів розширеного відтворення в економіці є наявність фінансових ресурсів. Відсутність фінансової бази створює проблеми не лише простого, але й розширеного відтворення. Пошук джерел фінансування є основою

механізму розширеного відтворення, від їх властивостей багато в чому залежить структура механізму, особливості його функціонування й ефективність.

У більшості розвинених країнах діє спеціалізована система сільськогосподарського кредиту, пов'язана зі специфікою галузі. Тривалість відтворювального циклу – одна з основних особливостей сільськогосподарського кредиту. Підприємства сільськогосподарського кредиту внаслідок тривалого процесу відтворення потребують позичкових коштів на термін, не менше півроку. Комерційні банки надають перевагу в наданні кредитів підприємствам більш прибуткових галузей економіки, тобто мають справу з так званими «короткими» грошима. Тому більшість сільськогосподарських товаровиробників, по суті, залишаються без кредитів. Нині кредити мають можливість залучити лише ті сільськогосподарські підприємства, платоспроможність яких дозволяє їм це зробити, тобто для оплати кредиту та сплати відсотків їм вистачить і власних коштів. При цьому поза увагою залишаються ті позичальники, фінансовий стан яких є проблемним і вони дійсно потребують фінансової допомоги. Варто зауважити, що таких клієнтів, яким відмовляють у наданні кредиту через низьку кредитоспроможність близько 30%. Це значить, що третина сільськогосподарських позичальників, які потребують зовнішнього фінансування, не можуть його реально отримати.

У разі визначення потенційних обсягів кредитування сільськогосподарського підприємництва, за цільне є дослідження суб'єктів фінансового ринку, які можуть брати участь у цьому процесі (табл. 1).

Таблиця 1

Ємність ринку кредитних послуг, сформованого банками та небанківськими фінансовими установами, млн грн [представлено автором за даними [2]]

Показники	2018 р.	2019 р.	Темп приросту 2019 р. / 2018 р.	
			абсолютний, млн грн	відносний, %
Банківські установи (кредити надані клієнтам)	1118860,0	1033539,0	-85321	-7,65
Фінансові компанії (надання коштів у позику, зокрема на умовах фінансового кредиту)	51909,1	79176,2	27267,1	52,5
Фінансові компанії (надання послуг із факторингу)	48105,0	56469,4	8364,4	17,4
Фінансовий лізинг (послуги, надані фінансовими компаніями та юридичними особами – лізингодавцями без статусу фінансової компанії)	22193,1	27645,6	5452,5	24,57

Дані табл. 1 свідчать, що банківське кредитування має тенденцію до скорочення, що зумовлює розвиток небанківських форм кредитування.

У цьому аспекті необхідно нагадати, що основною метою державної фінансової підтримки через механізм здешевлення кредитів є збільшення обсягів кредитування підприємств галузі сільськогосподарства. І насамперед цього можна досягти, якщо полегшити їх доступ до кредитних ресурсів. Оскільки сьогодні банки зацікавлені в агроклієнтах, то головною перешкодою на шляху їх співпраці є саме низька платоспроможність позичальників. Водночас очевидно, що за зниження ціни на кредитні ресурси збі-

льшується можливість їх залучення. У цьому й полягає суть механізму часткової компенсації – здешевлення вартості кредиту.

О.Б. Немкович пропонує альтернативний механізм здешевлення кредитів, який полягає в тому, щоб компенсація враховувалась ще на етапі залучення кредиту, тобто банки під час оцінювання можливості повернення позичальником кредиту й оплати відсотків у розрахунках розмір кредитних відсотків зменшували на рівень компенсації [3, с. 271].

Практична реалізація даної пропозиції можлива за схемою наведеною на рис. 1.

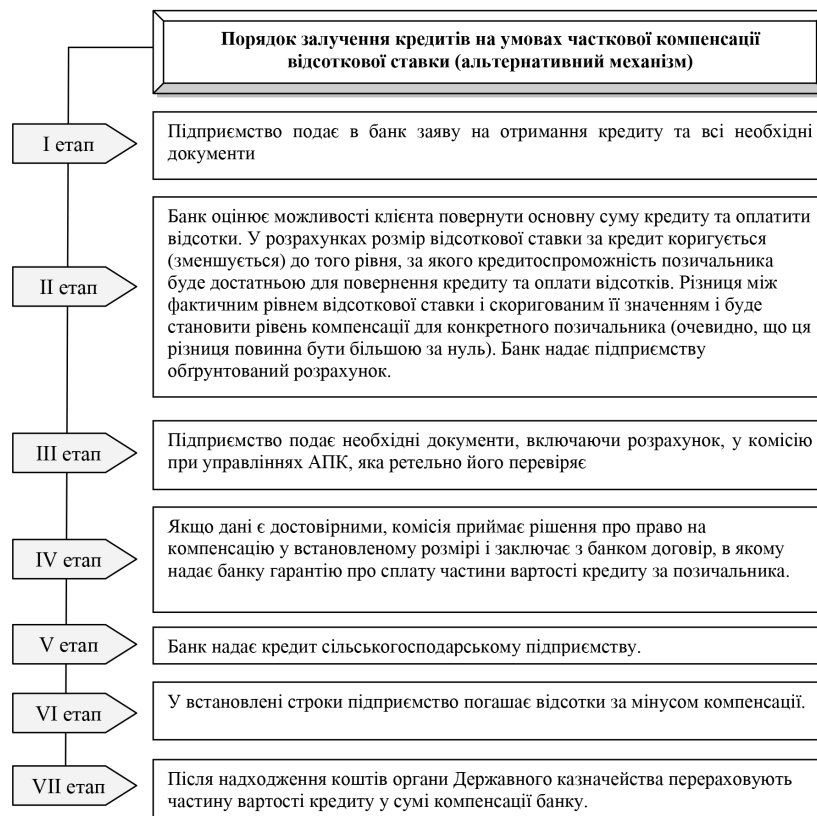

Рис. 1. Схема залучення кредитів на умовах часткової компенсації відсоткової ставки (альтернативний механізм) [3, с. 272]

Дана схема здешевлення кредитів забезпечить не лише відшкодування частини фінансових витрат, а надасть можливість отримати кредити тим сільськогосподарським підприємствам, які без підтримки держави, на сьогодні, не мають доступу до кредитних ресурсів.

Особливістю аграрної галузі є широке поширення товарних кредитів, як методу фінансування сільськогосподарських товаровиробників, який існує в наступних формах:

1. Авансові постачання матеріалів або виконання робіт у рахунок майбутнього врожаю. Розрахунок за постачання проводиться готовою продукцією або грошовими коштами.

2. Авансовий платіж за майбутні постачання продукції. Ця форма застосовується переробниками сільськогосподарської продукції або торговими посередниками.

3. Відстрочка платежу в розрахунках за постачання продукції та виконання робіт.

Головним недоліком товарного кредиту є його завищена вартість порівняно з банківським кредитом – процентні ставки за товарними кредитами складають 30–40 % річних. Проте жорстка прив'язка технологічних циклів в АПК до календарного графіку, сезонність обороту грошових коштів, відсутність реальної конкуренції серед постачальників змушують сільгоспвиробників погоджуватися зі складними умовами, що пред'являються постачальниками.

Необхідно відмітити й деякі переваги товарного кредиту, оформлення, що полягають у простоті, у порівнянні з банківським кредитом, відсутності забезпечення у вигляді застави.

У країні доцільно підготувати проект спеціального закону «Про сільську кредитну систему», у якому необхідно обумовити основні напрями її розвитку :

- створення сільськогосподарської кредитної системи з відповідною інфраструктурою;
- надання з місцевих бюджетів державних кредитів для сільськогосподарських підприємств;
- створення Державного земельного (іпотечного) банку з відповідними функціями.

У результаті основними напрямками кредитної політики може стати надання кредитів для:

- модернізації й інновації в сільське господарство;
- довгострокового інвестиційного кредитування сільськогосподарських товаровиробників;
- кредитування суб'єктів малого й середнього агробізнесу, із залученням до цього процесу кредитних кооперативів.

Крім цього вимагає негайного вирішення правових земельних питань. Оскільки діюча судова система не може кваліфіковано і в оптимальні терміни вирішити питання власності на землю, меж земельних ділянок, показників їх оцінки, розмірів ставок земельних платежів, розподілу земельних учасників назріла необхідність організації в структурі судових інстанцій – Земельного господарського суду України з відповідними регіональними судами.

Створення й діяльність земельної кредитної системи неможливе також без відповідної Земельної інспекції, що буде здійснювати інспекторську діяльність за дотриманням земельного законодавства й угод.

Для вирішення вищеперерахованих проблем слід зробити наступні заходи:

- розробити і прийняти нормативні документи з

експертної оцінки земельних ділянок для іпотечних операцій і забезпечити підготовку відповідних експертів;

- сформувати прозору систему кадастрової нумерації земельних ділянок;

- розробити пакет нормативно-методичних документів з іпотечного кредитування, регулювання створення земельного ринку, державних регіональних земельних фондів і ринку цінних земельних паперів;

- створення системи консалтингових послуг учасниками заставних операцій;

- розробити і прийняти пакет нормативних документів зі створення й діяльності систем Державного акціонерного земельного (іпотечного) банку й Української державної земельної біржі.

Важливим інструментом, що забезпечить легітимність заставних операцій, є також створення Української державної земельної біржі, яка повинна стати постійно діючим земельним ринком і комерційним посередником, що буде сприяти укладенню угод, операцій із землею, а також об'єднувати й контролювати діяльність регіональних земельних бірж.

У системі державної підтримки економіки сільськогосподарських товаровиробників необхідно сформувати адекватний нинішнім умовам кредитний механізм, в якому доцільно погоджувати всі рівні підтримки з різними інструментами правового й економічного характеру. Основними напрямками розвитку державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників можуть стати:

- система взаємодії кредитних організацій усіх рівнів на базі комплексного й системного підходу до вирішення завдань загального розвитку сільського господарства;

- проведення моніторингу кредитних відносин на селі, забезпечення фінансової безпеки кредитних організацій і захисту економічних інтересів сільгосптоваровиробників;

- методичне й інформаційне забезпечення кредитних відносин;

- державна підтримка сільських товаровиробників при організації закупівель сільськогосподарської продукції товарно-кредитною корпорацією;

- підтримка інноваційних проектів у сільському господарстві з боку держави.

Світовий досвід свідчить про те, що суб'єкти аграрного бізнесу зустрічаються з проблемою стосовно складного доступу до кредитів та інших джерел

залучених коштів. Головною причиною, за якою кредитні інститути відмовляють сільськогосподарським підприємствам у наданні фінансових ресурсів є нездатність суб'єкта аграрного підприємництва належним способом забезпечити повернення наданого кредиту. Звідки виникає незацікавленість кредитних закладів кредитувати високоризиковані сільськогосподарські проекти.

В усьому цивілізованому світі земля є заставою під довгострокові, дешеві кредити для аграрного сектору. Земельний фонд України налічує 33 млн. га ріллі, а її вартість за підрахунками вчених становить 140–300 млрд грн. Таким способом в аграрний сектор економіки може бути залучено довгострокових кредитів під іпотеку землі 100–200 млрд. Отже, в Україні є всі передумови для створення й ефективного розвитку земельних банків.

На думку цілої низки вчених і практиків, ця перешкода може бути усунена за допомогою ліквідного забезпечення, наданого третьою особою. У зв'язку з цим найбільш актуальним стає використання державних і муніципальних гарантій, а також поручительств фондів підтримки аграрного підприємництва з метою розвитку й підвищення ефективності у кредитах, наданих сільськогосподарським підприємствам створення й розвиток системи гарантування сільськогосподарських кредитів. В економічній літературі містяться різні погляди і пропозиції з організації і функціонування подібних фондів, а також можливостям застосування інструментів державних і муніципальних гарантій для покриття кредитних зобов'язань.

Зважаючи на величезне значення аграрної галузі в економіці країни, її роль у забезпеченні продовольчої безпеки, практично в усіх розвинених країнах використовується пільговий режим як фінансування, так і кредитування сільського господарства, де заставою виступає вирощена сільськогосподарським підприємством продукція [6].

На нашу думку заслуговує на увагу запровадження механізму регресивної шкали визначення облікової ставки комерційного банку за користування кредитом з урахуванням приросту прибутку. Суть його полягає в тому, що кожен наступний приріст прибутку знижував кредитну ставку, що буде сприяти підвищенню ефективності виробництва сільськогосподарських підприємств (табл. 2).

Таблиця 2

Співвідношення рівнів рентабельності та середньорічних відсоткових ставок за отриманими кредитами сільськогосподарськими підприємствами за 2010, 2015–2019 рр., % [представлено автором за даними [5]]

Показник	2010 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Рівень рентабельності сільгосппідприємств(усі види діяльності)	17,5	9,3	30,4	25,6	16,5	13,5
Середньорічний рівень відсоткових ставок за кредитами	14,9	20,1	20,2	18,4	16,3	17,7
Рівні відсоткових ставок за кредитами,+; -, до рівнів рентабельності	-2,6	10,8	-10,2	-7,2	-0,2	4,2

Дані табл. 2 свідчать про те, що показники ефективності не пов'язані з рівнем відсоткових ставок за кредитами й це не стимулює сільськогосподарських товаровиробників до підвищення їх прибутковості.

Саме не це у свій час звертав увагу Д. Рікардо, коли стверджував, що звернення до банку за позиками залежить від співвідношення норми прибутку, яку можна отримати за допомогою цих грошей, і норми відсотка, під який банк позичає свої гроші [4].

Проте, ряд авторів вважають, що у досягненні ситуації, коли всі сільськогосподарські підприємства стануть прибутковими, а рівень їх рентабельності перевищуватиме рівень реальних кредитних ставок, пільгове кредитування втратить економічний сенс [7, 8]. Але таке положення нереальне, тобто навіть за умови прибутковості всіх сільськогосподарських підприємств завжди буде частина таких, рівень рентабельності яких буде нижчим за вартість кредитів. Саме для таких господарств і мають передбачатися в Державному бюджеті кошти для здешевлення кредитів [9, 10]. Оскільки ж чисельність їх буде зменшуватися, буде скорочуватися й розмір такої бюджетної підтримки.

ВИСНОВКИ

Отже, основною умовою для ведення розширеного аграрного виробництва є вдосконалення процесу державного регулювання кредитування аграріїв. Заходи державного сприяння сільському господарству повинні бути спрямовані на створення умов при яких основна маса сільськогосподарських товаровиробників зможе вести відтворення на розширеній основі за рахунок власних коштів, а також за необхідності залучати й обслуговувати позикові кошти з метою розвитку виробництва. Державна підтримка аграріїв має концентруватися в наступних напрямках:

- розроблення стратегії розвитку аграрної галузі на довгострокову перспективу та прийняття відповідної нормативної бази;
- організація рівних умов функціонування для всіх господарюючих суб'єктів галузі шляхом встановлення єдиних законодавчих правил їх функціонування й бюджетної підтримки;
- високоєфективне суворе цільове використання бюджетних та інвестиційних ресурсів регіону;
- вдосконалення законодавчого, наукового, методичного, інформаційного, кадрового, матеріального і фінансового супроводу сільського господарства;
- проведення цілісної технологічної політики за рахунок встановлення єдиних державних галузевих стандартів у сільському господарстві, а також контролю за їх дотриманням;
- втілення в життя єдиної політики кредитування галузі, яка забезпечить умови для розширеного відтворення із широким використанням пільгового кредитування та субсидування;
- підвищення інвестиційної привабливості сільського господарства шляхом розробки регіональних і місцевих програм залучення приватних інвестицій, надання особливих податкових режимів і інших пільг за успішного втіленні в життя проєктів у сільському господарстві.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1/>
2. Mostovenko N.A., Korobchuk T.I., Chizh N.M. Основні тенденції розвитку сучасного ринку кредитних послуг в Україні. *Економічний форум*. 2020. № 2. С. 127–133. URL: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2020-2-17>.
3. Немкович О.Б. Державна підтримка підприємств АПК через механізм здешевлення кредитів. *Наукові записки. Серія «Економіка»*. Випуск 12. С. 268–275.
4. Рикардо Д. Сочинения. М. Госкомиздат, 1998. Т. 1. 238 с.
5. Гладій М.В., Лузан Ю.Я. Кредитування в системі аграрних трансформацій України. *Економіка АПК*. 2020. № 8. 37 с.
6. Литвиненко Т.І. Основні напрямки реформування системи кредитування в аграрному секторі. *Вісник аграрної науки Причорномор'я. Миколаїв*. 2016. Вип. 2. С. 119–124.
7. Колотуха С., Гвоздей Н., Вінницька О. Поліпшення рівня фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2019. Vol. 5. No. 4. pp. 95–110.
8. Kolotukha S., Gvozdej N., Chvertko L., Vinnytska O., Kornienko T. Aspects of Increasing the Level of Financial Support of Agricultural Enterprises. *Proceedings of the 35th International Business Information Management Association (IBIMA) (1–12 April 2020, Seville, Spain)*, Seville, 2020. pp. 18217–18228.
9. Kolotukha S., Gvozdej N., Vinnitskaya O., Chvertko L., Kornienko T. Development of Land Relations and Mortgage Loaning of Agricultural Enterprises in the Context of Modern Conditions. *Vision 2025: education excellence and management of innovations through sustainable economic competitive advantage*. 2019. pp. 6847–6856.
10. Farah A.B., Gomez-Ramos A. Competitiveness vs. Sustainability: An Assessment of Profitability as a Component of an Approach on «Sustainable Competitiveness» in Extensive Farming Systems of Central Spain. *Sustainability*. 2014. No. 6. pp. 8029–8055. <https://doi.org/10.3390/su6118029>.

References

1. Official website of the National Bank of Ukraine. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1/> (in Ukrainian).
2. Mostovenko N.A., Korobchuk T.I., Chizh N.M. The main trends in the modern market of credit services in Ukraine. *Economic forum*. 2020. № 2. pp. 127–133. URL: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2020-2-17> (in Ukrainian).
3. Nemkovych O.B. State support of agricultural enterprises through the mechanism of cheaper loans. *Proceedings. Economics series*. Issue 12. pp. 268–275 (in Ukrainian).
4. Rikardo D. Works. Goskomizdat, 1998. Vol. 1. 238 p. (in Russian).
5. Gladii M.V., Yu.Ya. Luzan. Lending in the system of agrarian transformations of Ukraine. *Economics of agro-industrial complex*. 2020. № 8. 37 p. (in Ukrainian).
6. Lytvynenko T.I. The main directions of reforming the credit system in the agricultural sector. *Bulletin of Agrarian Science of the Black Sea Region, Mykolaiv*, 2016. Issue 2. pp. 119–124 (in Ukrainian).
7. Kolotukha S., Hvozdei, N., Vinnytska O. Improving the financial level provision of agricultural enterprises. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2019. Vol. 5. No. 4. pp. 95–110. (in Ukrainian).
8. Kolotukha S., Gvozdej N., Chvertko L., Vinnytska O.,

Korniienko T. Aspects of Increasing the Level of Financial Support of Agricultural Enterprises. Proceedings of the 35th International Business Information Management Association (IBIMA) (1–12 April 2020, Seville, Spain), Seville, 2020. pp. 18217–18228.

9. Kolotukha S., Gvozdej N., Vinnitskaya O., Chvertko L., Korniienko T. Development of Land Relations and Mortgage Loaning of Agricultural Enterprises in the Context of Modern

Conditions. *Vision 2025: education excellence and management of innovations through sustainable economic competitive advantage*. 2019. pp. 6847–6856.

10. Farah A.B., Gomez-Ramos A. Competitiveness vs. Sustainability: An Assessment of Profitability as a Component of an Approach on «Sustainable Competitiveness» in Extensive Farming Systems of Central Spain. *Sustainability*. 2014. No. 6. pp. 8029–8055. <https://doi.org/10.3390/su6118029>.